ладний пожертвувати всім заради своєї батьківщини; *Чінгісхан* (ОГС) — безжальний завойовник. Ім'я реальної історичної особи може уособлювати певний етап у розвитку людства. Так, Духнович (ОГЛЗ), розмірковуючи про розвиток та прогрес з часу неандертальців, говорить: *"Минуло, по суті, зовсім небагато часу, і людина здобула крила, піднялася в повітря, перетнула океани. Людина стала Гомером, стала Шекспіром, Дарвіним, Ціолковським"*[2, 164]. Кожен із згаданих у цій цитаті символізує цілу епоху. Легендарний давньогрецький поет Гомер є засновником епічної поеми, англійський драматург Вільям Шекспір виступає символом Відродження, англійський лікар і натураліст Чарльз Дарвін заснував теорію еволюційного розвитку – дарвінізм, Ціолковський відкрив людству епоху космонавтики.

Нерідко автор лише натяком говорить про відомого носія імені — реальну історичну особу, не називаючи власної назви, а в процесі розвитку сюжету "розшифровує" його. Так, через усе оповідання Степана Васильченка "Чайка" червоною ниткою проходить ідея-згадка про великого українського Кобзаря Т. Шевченка. Письменник ні разу не називає ні його імені, ні його прізвища, але читач чітко розуміє, про кого йдеться. Ще на початку оповідання автор змальовує портрет, що висить на стіні в убогій хатині вдови Ковалихи, який залишили, від'їжджаючи, сини: *...а на стіні на білій з-під чола позирає невеселий селюк у шапці. Чорнобривцями заквітчаний, у рушник прибраний, а сам думний та сумний* [5, 65]. Далі письменник цитує рядки з віршів великого поета. Їх в оповіданні декламують сини удови, молоді Коваленки, *"з книжки, що привезли з собою"* [5, 67]. Цитовані уривки служать фразами в розмові синів із матір'ю. Поет присутній і ще в одному епізоді, й знову письменник подає лише натяк без прізвища, хоча цього разу алюзія ще прозоріша. Один із ув'язнених у київській тюрмі *"...з "Кобзарем" у руці, як із молитовником..."* [5, 74]. Часто Шевченка не називають прізвищем, а лише іменем або замінниками імен, у яких читач одразу впізнає іменування великого поета — *Кобзар, поет, Тарас*. У романі О. Гончара "Людина і зброя" Духнович говорить про муштру старшини Гладуна: *"Це тільки Шевченка колись так ганяли..."* [2, 63], – натякаючи на суворі порядки та самодурство надстроковика.

Інколи письменник проводить своєрідний тест на ерудицію читача — коли замість імені дають його парафрази або повідомляють відомості, які однозначно вказують на відоме ім'я. Наприклад, головний герой роману О. Гончара "Людина і зброя", переглядаючи документи вбитого німця, розмірковує над ними: *"Хто він і як опинився аж тут, на Росі? ... Назва частини, рік народження та ще гучне ім'я Ernst усе це мало про що могло сказати* [2, 1 З огляду на час дії твору та події, які відбуваз на той час у світі, можна з певністю твердити, мається на увазі ім'я німецького антифаш Ернста Тельмана, який був заарештова фашистами, сидів у концтаборі, а закл антифашистів у всьому світі до його звільне зробили ім'я загальновідомим.

У романі "Собор" О. Гончар не наз автора — польського гумориста Станіслава Е Леца, добре відомого своїми афоризмами, а л його твір: *"а закінчив афоризмом із польс "незачесаних думок"*. Так само чітко у читач, про яких поетів ідеться в наступ рядках із роману "Людина і зброя": *"Кобзаря", чи з Лесі, "Мойсея" читала* [2, 6

Як бачимо, власні назви реальних активно використовуються письменника творах для реалізації стилістичних прийом для вираження ідейного задуму автора. В використовуються здебільшого для локалі дії твору у просторі та часі, для філософс роздумів автора твору, а також для додат образності та експресивності твору.

1. ІФЗБ – Франко І. Захар Беркут // Фран Борислав сміється. Захар Беркут: Повісті. — Л Каменяр, 1990. — С. 215-351.
2. ОГЛЗ – Гончар О. Людина і зброя. — К. письм., 1994. — 287 с.
3. ОГС – Гончар О. Собор. – К.: Дніпро, 1989. – 2
4. СВТ – Васильченко С. Талант // С. Васильч Вибрані твори. — К.: Дніпро, 1976. — С. 76-12
5. СВЧ – Васильченко С. Чайка // Васильчен Авіаційний гурток. – Дніпропетровськ: Пр 1983. С. 65-75

Der Beitrag behandelt die Eigennamen historisch realen Personlichkeiten, die versch Funktionen im literarischen Text haben.

Schlüsselwörter: *literarische Namen literarische Personennamen, Funktionen der Eigenn*

В статье рассматриваются личные реальных исторических лиц и их функ художественном тексте.

Ключевые слова: *литературная онома поэтонимы, функции личных наименований.*

ББК Ш 141. 14 – 314
УДК 811. 161, 2' 373.2''19''

Анастасія Ве

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАНН ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ АНТРОПОНІМІВ У РОМАНАХ ІРЕ РОЗДОБУДЬКО

У статті досліджуються літера художні антропоніми романів Ірен Роздоб подається їх аналіз, виражальні можливості, ф

© Анастасія Вегеш

Ключові слова: *літературно-художній антропонім, глобалізація, прізвисько, денотат, апелятив.*

Ірен Роздобудько – одна з найпопулярніших письменниць, яка працює в різних жанрах – від авантюрного детективу, психологічного трилера до політичної сатири.

Переможець літературного конкурсу "Коронація слова" (роман "Ґудзик"). Лауреат міжнародної премії ім. Юрія Долгорукова (за роман "Ранковий прибиральник"). І. Роздобудько – головний редактор журналу "Караван історій. Україна".

Літературно-художні антропоніми (надалі ЛХА) романів Ірен Роздобудько, крім номінативної функції, можуть мати соціальне та ідеологічне навантаження і, як правило, служать характеристикою героя твору.

У пострадянський період глобалізація стає загомим чинником розвитку українського антропонімікону. Вплив моди на склад та особливості функціонування ЛХА також є незаперечним. Українські ономасти уже відзначили суттєвість цього соціального чинника, що помітно позначився на складі українського іменника. Все частішим стає вживання цілого ряду імен, запозичених з європейських іменників [1; 2; 3; 5; 11].

Глобалізаційний вплив позначився також і на літературно-художньому антропоніміконі І. Роздобудько. В авантюрному детективі "Останній діамант міледі" І. Роздобудько досить часто замінює українські імена персонажів їх чужомовними відповідниками: *Іван – Жан, Максим – Макс, Марія – Маріон, Олег – Олівер.* В "Амулеті Паскаля" письменник Джон Фаулз стає *Іванком-Джоном*. Пор.: "*Джон*, по-вашому – *Іван*. Як бачите, намагається стати письменником. І що ви думаєте?! Стане-таки..."

У повісті "Ґудзик" персонаж Денис розповідає про себе: "...називали одне одного по-західному, тому мене одразу ж охрестили "*Деном*". Сусіда по кімнаті, відповідно, назвали *Макс. Ден та Макс* – два круті хлопці, майбутні генії..."

Окрім чужомовних іменних варіантів, І. Роздобудько використовує й сучасні усічені варіанти. У романі "Дві хвилини правди" *Станіслава* звуть *Стасом, Богдана – Даном.* Пор.: "*Богдана* не звали *Богданом*. Хоча він і сам не думав змінювати своє ім'я, його змінили друзі. *Дан* – і все. Коротко". Такі усічені та емоційно марковані варіанти побутують у молодіжному середовищі, і їх поширенню сприяє не стільки вивчення іноземних мов, скільки популярність цих імен серед американських та західноєвропейських кумирів молоді.

Головні герої роману "Останній діамант міледі" – дві сестри, *Влада* та *Жанна*, такі неповторні, такі різні, як і їх долі. *Жанна* – стримана та розсудлива жінка, в душі якої ховаються дорога, неприборкана пристрасть. Вона вершниця, відьма, циркачка. Вона – графиня *Жанна де Ла Фарре* (Олександр Дюма), "маленька *Жанна* в зеленій сукні". *Влада* живе радістю і смутком, коханням і стражданнями своєї сестри *Жанни.* Рідні та близькі звуть її *Владкою*, *Макс* (чоловік Жанни) називає її фрекен *Бок* (Астрід Ліндгрен), жінкою із мертвими очима, *Ярик* називає загадковою жінкою, *Сніговою королевою*. Такі ЛХА та апелятивні номінації вказують на прикметну ознаку її зовнішності – холодний погляд: "і тому її очі завжди дивуватимуть своєю порожнечею". Разом із тим, імена героїнь промовляють. Ім'я *Жанна* (Іванна) у перекладі з давньоєврейської мови означає "*божа милість, божа благодать*" [15, с. 137], а *Влада* походить від слов'янського "*володіти*" [15, с. 71]. За текстом роману тиха *Влада* володітиме *Жанною*, її чоловіком і всіма навколишніми.

ЛХА *Максим* І. Роздобудько використовує не випадково. Адже *Максим* у перекладі з латинської означає "найбільший" [4, с. 69], а сам герой мав стати найвідомішим письменником, але став найбільшим страждальником.

Письменниця вдається до використання терціальних ЛХА, які вона запозичує із відомих раніше літературних творів української або світової літератури. Так, Влада називає Макса *Дон Кіхотом*. Прізвисько героя вмотивоване зовнішністю денотата, бо *Дон Кіхот* – це "худорлявий юнак з довгими пальцями та витонченим нервовим обличчям". Прикметно, що у цьому творі І. Роздобудько є ще один герой із іменем, запозиченим із славнозвісного роману Сервантеса, – *Санчо Панса*. Пор.: "За кермом сидів їхній незмінний *Санчо Панса* на прізвисько *Сірий*, парткомівський водій..." Як і *Санчо Панса*, так і *Сірий* – всього лиш прізвиська, а справжнього прізвища чи імені ми не знаємо.

Окрему групу характеристичних онімів у психологічному трилері "Мерці" становлять соціально значущі ЛХА, якими І. Роздобудько іменує журналістів. Як правило, ми не знаємо їх справжніх імен та прізвищ. Це ЛХА-прізвиська, які даються за "зовнішнім виглядом, фізичними вадами й властивостями людини" [12, с. 276]. Пор.: "знайома постать, на прізвисько *Дон Педро*, старанно працював на свою кишеню"; "скандально відома журналістка на прізвисько *Луза*. Свої еротичні опуси ця колишня поетеса підписувала псевдонімом *Луїза Задова*, тому гострі на язик колеги утворили прізвисько *Луза*, маючи на увазі й інше – лузу на більярдному столі, в яку залюбки можна було закотити кулю". У нашій уяві цей ЛХА асоціюється з журналісткою та письменницею Ладою Лузіною. Редактор *Понін*, "якого називали не інакше, як *"Поня"* з довгим прізвиськом *"А-скільки-вироків-працюєте-в-журналістиці*?" *Поня* був носієм "чорної мітки".

Авторка не стоїть осторонь утвердження естетики українських особових імен, тому устами героїні Стефки виступає проти примітивних правил глобалізації. Так, наприклад, ЛХА *Едуард* ("Зів'ялі квіти викидають") має кілька апелятивів-замінників: *чоловік років тридцяти, перезрілий рокер*. Ось як реагує *Стефка* на ім'я *Едуард* під час знайомства:

– "Тож вас звуть *Аліса*?

– Ще чого бракувало! – ...вирішила назватися: – *Стефанія*. А ви?

Едуард.

– О, Господи, – скривилася вона, – яке жахливе ім'я!

– Згоден, – з награним сумом сказав він, – але воно було модним, коли я народився… Батьківська помилка. Вони ж мене не питали…

– Є вихід, – усміхнулася *Стефка*, – нехай вас називають скорочено – *Ед*. У цьому вчувається щось жорстке. Принаймні пасує до вашої куртки".

Незважаючи на показне новаторство, І. Роздобудько спирається на традиції української літературно-художньої антропоніміки. Так, наприклад, ЛХА *Сам* авторка, очевидно, вживає не без впливу своїх іменитих попередників: у Остапа Вишні (І. І. Сам), Євгена Дудара (І. І. Сам), Марини Гримич (Сам Суперегоїст). Вдаючись до індивідуальної іменотворчості, І. Роздобудько використовує семантичний спосіб словотворення. Пор.: "*Сам*", – прошепотів *Олег*. "*Сам*" привітався з усіма… "*Сам*" уже накинув оком на його супутницю. "*Сам*" повів бровою. "*Самич*" презентував…" ("Останній діамант міледі").

Окремі ЛХА І. Роздобудько розкривають основні риси характерів денотатів. Таким характеристичним є ЛХА *Єлизавета Тенецька* ("Ґудзик"). Ім'я героїні письменниця, очевидно, обрала з огляду на його доонімну семантику: *Єлизавета* в перекладі з давньоєврейської "клянуся богом" [4, с. 93], а прізвище *Тенецька*, на нашу думку, асоціюється з апелятивом *тенета* – "сітка для ловлі звірів, птахів; те саме, що павутина або те, що заважає, позбавляє свободи дій, заганяє у безвихідь" [6, с. 1440]. Доонімна семантика імені та прізвища героїні "клянуся богом, що затягну павутиною або зажену у безвихідь". Саме ж у такій ситуації опинився *Денис* після зустрічі з *Тенецькою*. Герой не може забути цю жінку, думками завжди поруч зі своєю *Прекрасною Дамою*, тобто він опинився в її тенетах.

ЛХА *Ліка* належить героїні, яка, напевно, страждає найбільше. *Ліка* – донька *Лізи*, "дитя такого короткого й пекучого кохання, її надійний якір, що втримує біля берега". "В інституті її прозвали *Лисиця*. Через руде волосся та зелені очі". Сама авторка експериментує над іменем: "*Анжеліка? Ангеліна? Лікера?* – Ні, *Ліка*!" Динамічне розгортання сюжету примушує І. Роздобудько назвати *Ліку* місіс *Енжі Мак*[illegible] *Енжі-художниця*. Виявляється, що неспро[illegible] *Ліка* "невипадково вишила на ґудзиках [illegible] куртки ангелів і невипадково назвалася [illegible] (ангел), коли вирішила втекти від рідних, [illegible] саме вона, як потім виявилося, була анге[illegible] рятівником для Дениса, ангелом, якого не м[illegible] повернути відкинувши, зрадивши" [8, с. 2[illegible]]. Серед ЛХА "Ґудзика" найбільше таких, [illegible] складаються з імені та імені по батькові: [illegible] менеджер *Тетяна Миколаївна*, бабуся [illegible] *Тарасівна*, хазяйка *Марія Григор*[illegible] мистецтвознавець *Вероніка Платонівна*, ак[illegible] *Анастасія Юріївна*. У тексті вони викон[illegible] номінативну функцію.

У психологічному трилері "Мерш[illegible]" І. Роздобудько відхиляє завісу у світ бездога[illegible] бізнес-леді, "небожителів", "дорогих манеке[illegible] котрі снують павучі сіті злочинних інт[illegible]". Героїня *Ліліана Поволоцька* – редактор від[illegible] західної культури інформаційної агенці[illegible]. Її прізвище походить від апелятива *поволока*, [illegible] означає: 1) "тонку плівку, яка застеляє [illegible] 2) негустий туман, серпанок, який заст[illegible] огортає що-небудь" [6, с. 1001]. *Ліліана* [illegible] – "з тих, хто йтиме по головах. І таке бу[illegible] раз". Тобто героїня може проникати всюди, [illegible] ліана. Це ще одне порівняння з іменем. [illegible] "Словником українських імен" І. Трійняка – [illegible] *Ліліана* походить від "латинського слова [illegible] але в розмовному варіанті функціонує як [illegible] [15, с. 169]. Цікавим є і той факт, "що одн[illegible] *Ліліани* було зеленкувате, а друге – блакит[illegible]". Позаочі її називають відьмою. *Лілі* збирає [illegible] себе знайомих, плете інтриги, огортає [illegible] туманом. Вона керує відділом, який назив[illegible] "королівством Маргарити Наварської". З іст[illegible] ми знаємо, що Маргарита Наварська впливал[illegible] багатьох видатних людей того часу, її двір [illegible] центром духовного життя. Невипадково *Л*[illegible] керує відділом західної культури.

І. Роздобудько вміє ретельно добирати [illegible] навіть допасовувати іменні варіанти, [illegible] названі її персонажі, до конкретної ситуації. [illegible] розумну, але злу *Ярославу* друзі називають *Я*[illegible] *Славка*, на роботі вона – *Ярослава Михай*[illegible] ЛХА *Заріна, Ріночка* походить від апеля[illegible] *зоря*, значить, повинна світити, але її назив[illegible] "темною конячкою". ЛХА *Аліна (Алька, Ал*[illegible] *Станіславівна)* походить від імені *Аделіна*, [illegible] перекладі з італійської означає "шляхетна" [15, с. 27]. ЛХА *Вовик* – "вірний паж Слав[illegible]" – суржиковий іменний варіант. ЛХА *Ві*[illegible] вказує на дружній тон, добрі стосунки. Сус[illegible] дівчинка *Саламандра* (теж промовисте [illegible]) називає *Віру Попелюшкою* (впевнено підня[illegible] соціального дна), *Стас* порівнює [illegible] *Джокондою* (натяк на загадковість).

Оригінальний онімійний почер[illegible] Роздобудько помітний на [illegible] гостросюжетного роману "Ескорт у см[illegible]". Головна героїня *Дана В'ячеславівна* – дир[illegible]

агенції "Ескорт-сервіс", яка надає заможним жінкам специфічні послуги: "здає в оренду" молодих презентабельних чоловіків, котрі супроводжують дам на світські вечірки. Слідчий *Марченко*, у якого, до речі, кличка "містер *Марпл*", подумки називає *Дану* "суворою жіночкою", "багатою сукою". Всі жінки, які працюють в агенції, наділені ЛХА, яким властиві зменшувально-пестливі суфікси: *Марина – Мариночка, Світлана – Лана – Ланюся, Олена – Оленка-сонечко.* Це говорить про дружні відносини між ними.

Жінок поважного віку, котрим надавались послуги, авторка називає іменами та іменами по батькові. Пор.: "*Єлизавета Феофанівна* – давня клієнтка, екзальтована президентка об'єднання "Укрсир", завзята відвідувачка казино, *"Сирна королева"* (*Єлизавета* – королева, *Феофанівна* – від урбоніма Феофанія в Києві, де розташована пекарня для представників "вищого світу"); *Мона Павлівна* – вродлива жінка "у віці елегантности"; "...незграбна жіночка *Ганна Ладокур*, дружина режисера та продюсера".

ЛХА *Петро Петрович* має скорочений варіант імені та по батькові: *Пет-Пет.* Так називають своїх персонажів П. Загребельний, Ю. Андрухович. *Петро Петрович Заславський* – чоловік *Дани*, який був старший за неї майже на 30 років і дозволяв робити "своїй дівчинці усе, що вона забажає. ...Він досі залишався "на коні". Прізвище *Заславський* та ім'я по батькові *Вячеславівна* – похідні від одного апелятива *слава*, а слава, очевидно, й об'єднує денотатів.

Кавалерів-супровідників авторка наділила низкою ЛХА, які утворилися внаслідок сучасних реалій, гендеру. Пор.: *Олексій* – "*справжній Кен*", *Сергій – Серьожа, "Чорний Король"*, "вуличний старист мав дивне ім'я – *Орест*, але попросив називати його *Олегом*", у нього був дивний відтінок "блакитних очей". Цих персонажів об'єднувала не тільки "робота", але й зовнішність.

Онімійні уподобання самих персонажів І. Роздобудько можуть виступати виразним мовностилістичним засобом їх характеристики. Одна з героїнь письменниці – *"Сирна королева"*, полюбляє називати співробітників зоонімами. Один із її охоронців – *Мурзик;* клієнт *"Номер 7"* на ймення *Котик* (тобто хлопця звали *Костянтин*, але *Єлизавета* любила усім давати якісь котячі клички); *Сьомиком* вона називала свого чоловіка.

Заслуговує на увагу прізвище героїні *Марини Миколаївни Прядко*, адже воно походить від апелятива прясти, а вона якраз і пряде – вишукує, підбирає клієнтів, хитрує. Це ще один ЛХА Ірен Роздобудько, який, на нашу думку, під об'єднати з *Тенецькою* ("Ґудзик") та *Поволоцькою* ("Мерці"). Зрозуміло, що прясти пряги, що заманювати в тенета, що затягувати туманом, поволокою – одне заняття, і прізвища героїнь якраз вказують на це. Зауважимо, що романами І. Роздобудько кочують жінки-павучихи.

У романі "Амулет Паскаля" головну героїню, ім'я якої так і залишається невідомим, І. Роздобудько називає *Голкою.* Пор.: "Голка впала в копицю сіна... Усе просто. *Голка* – це я..." (натяк на те, що людина загубилася у всесвіті). *Голкою* її назвало оточення за гострий язик. Пор.: "– У вас гострий язичок, – сказав мсьє *Паскаль.* – Я називатиму вас *Голка. Пані Голка".* Проте сама героїня переосмислює це прізвисько, мотивуючи його своєю зовнішністю: "кістяк у корсеті", "глист у запамороченні", що вказує на її "худорлявість" [14, с. 322]. Досить самокритично. Тут проявляється "ненависть до власного "я", як у філософа Блеза Паскаля [9, с. 178].

ЛХА *Паскаль* не можна ідентифікувати з конкретною історичною постаттю. Паскаль був першим філософом, який придумав таку систему світобудови, що назавжди виокремила людину та зачинила її у власній сфері. Самотність та страх – ось головний песимістичний міф Паскаля-історичного. І. Роздобудько називає мсьє *Паскаля* "майстром моделювати долі". Вона створює казкову постать всезнаючого *дідуся-Нострадамуса-Паскаля.* Трагічні події, що відбуваються поза сюжетом, дають право інтерпретувати татуся *Паскаля* і як вбивцю *Паскаля* [7, с. 215-216].

Протистоїть безжальному філософу коханець героїні – письменник Джон Фаулз. Провідною проблемою творчості Джона Фаулза "було формування самосвідомості як необхідної умови для досягнення свободи. Подолання відсталої, архаїчної, темної стихії, притаманної людині, відкриває можливість для прилучення до життя, краси, гуманності" [10, с. 654]. У творі він *Іванко-Джон.*

Авторка видумує цікаві імена своїм героям. Так, куховарка *Женев'єва* стає матусею *Же-Же* або мадам *Же-Же.*

Роман "Зів'ялі квіти викидають" – сентиментальна історія з глибоким підтекстом, притаманним творчості І. Роздобудько. Молода головна героїня *Стефка* переживає особисту драму, але завдяки мудрості своїх підопічних усвідомлює, що життя – прекрасне, його не варто марнувати на тимчасову метушню. Авторка майже весь час називає героїню розмовним варіантом *Стефка.* Ім'я героїні походить від грецького імені "*Stephanos*, що означає *вінок*" [15, с. 348]. У Стефки "було довге волосся мідного відтінку", чим не вінок. А вінок головна героїня отримує, бо стає переможницею престижного європейського кінофестивалю.

Оскільки в притулку для самотніх мешкають актори, то І. Роздобудько вдається створити низку виразних ЛХА творчих псевдонімів, які, однак, не позбавлені постмодерністської іронії чи навіть сарказму. Так, зірка радянського кіно іменується *Едіт Береш.* Цей вдалий, на нашу думку, ЛХА, з

одного боку, пов'язує героїню І. Роздобудько з уславленою французькою співачкою Едіт Піаф, а з іншого, натякає на угорського фітотерапевта, що створив славнозвісні "Краплі Береша", які люблять літні особи. *Едіт Береш* – псевдонім актриси. Зараз вона старенька жінка, яку в притулку називають пані *Поліна*.

Леда Ніжина – також псевдонім, справжнє ім'я героїні – *Ольга Яківна Сніжко*. Пані Поліна каже про *Леду*: "Ніяка вона не *Леда*! Яка-небудь *Явдошка* з-під Полтави чи Козятина". Жителі притулку "лагідно називають *Ольгу Яківну* різними сценічними іменами": *Офелія*, *Дездемона*". А ось як режисер та драматург придумали псевдонім для *Олі*:

"– Вам треба щось ніжне, як пух…

– *Ніжна*? – підказує режисер.

– Це занадто! А якщо – "*Ніжина*"? Дуже близько від ніжності і… справжнього прізвища.

– Старий, ти – поет! – хвалить режисер. – А ім'я?

– *Леда*! – сміється той.

– Чудово: *Лебідь* знайшов *Леду*!..

– Але ж справді звучить досить гарно: *Леда Ніжина*".

Невеличка довідка: "в античній міфології *Леда* – героїня, яка зачарувала своєю красою Зевса, а він явився їй в образі лебедя" [13, с. 131].

Авторським неологізмом І. Роздобудько можна назвати ЛХА *Ієланум* ("Ґудзик"). Незвичність цього ЛХА зумовлена не лише тим, що його носій – дивна істота, яку виходила ведмедиця (бабця каже, що *Ієланум* – посланець, святий), а й тому, що саме цей онім дає поштовх для глибоких психологічних переживань інших персонажів: "це ім'я схвилювало. Від сполучення цих звуків у мене запекло в очах. Ім'я звучало сумно і тривожно, як закодована фраза, як назва прірви, як виття самотнього звіра. У ньому не було нічого людського". Недарма авторка називає його рядом апелятивів: "*вовкулака*", "*лісовик*". Є щось споріднене між *Ієланумом* та *Лікою (Енжі)*, як і зв'язок між святим та ангелом.

Структура ЛХА Ірен Роздобудько відзначається різноманітністю і відбиває характерні особливості художнього стилю письменниці. Найбільший вплив на кількісне та функціонально-стилістичне багатство ЛХА романів І. Роздобудько мають такі фактори: демократизація українського суспільно-політичного та культурного життя, відродження українських національних традицій називання (*Августина, Євпраксія, Соломія, Стефанія*), поширення західних естетичних концепцій, зокрема поп-культури, а також моди (*Жан, Маріон, Кен, Дон Педро*).

Джерела:

1. Роздобудько І. Амулет Паскаля : [роман] / І. Роздобудько. – Харків : Фоліо, 2007. – 189 с.
2. Роздобудько І. Ґудзик / І. Роздобудько. – Харків : Фоліо, 2006. – 222 с.
3. Роздобудько І. Дві хвилини правди : [роман] / Роздобудько Ірен. – К. : Нора-Друк, 2008. – 248 с. – (День Європи).
4. Роздобудько І. Ескорт у смерть : [роман] / Ірен Роздобудько. – Львів : Кальварія, 2002. – 144 с.
5. Роздобудько І. Зів'ялі квіти викидають : [роман] / Роздобудько Ірен. – К. : Нора-Друк, 2006. – 208 с.
6. Роздобудько І. Мерці : [роман] / Ірен Роздобудько. – Львів : Кальварія, 2001. – 212 с.
7. Роздобудько І. Останній діамант міледі : [авантюрний детектив] / І. Роздобудько. – Харків : Фоліо, 2006. – 222 с.

1. Ажнюк Б. М. Мовні зміни на тлі деколонізації і глобалізації / Б. М. Ажнюк // Мовознавство. – № 3. – 2001. – С. 48 – 54.
2. Белей Л. Власні імена українців на порозі III тисячоліття / Любомир Белей // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства (Збірник наукових праць). Випуск 13. / Відп. ред. І. В. Сабадош. – Ужгород, 2009. – С. 6 – 11.
3. Белей Л. Глобалізація як панівна тенденція розвитку сучасного українського антропонімікону / Любомир Белей // Ономастика і апелятиви. Випуск 30. Збірник наукових праць. За ред. В. О. Горпинича. Ювілейний випуск на пошану 80-річчя від дня народження професора Володимира Олександровича Горпинича. – Дніпропетровськ : ДПУ, 2007. – С. 76 – 81.
4. Белей Л. Ім'я дитини в українській родині : словник-довідник / Л. Белей. – Ужгород : Закарпатське крайове товариство "Просвіта", 1993. – 116 с.
5. Вегеш А. І. Вплив пан'європейського простору на сучасний український літературно-художній антропонімікон / А. І. Вегеш // Сучасні дослідження з іноземної філології. Збірник наукових праць. Випуск 6 / Відп. ред. Фабіан П. – Ужгород, 2008. – С. 195 – 201.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТС "Перун", 2005. – 1728 с.
7. Владимирова К. Вбивця Паскаль / Ксенія Владимирова // Роздобудько І. Переформулювання. – К. : Нора-Друк, 2007. – С. 215 – 217.
8. Герасименко Н. Особливості творчої манери Ірен Роздобудько / Ніна Герасименко // Роздобудько І. Переформулювання. – К. : Нора-Друк, 2007. – С. 231 – 238.
9. Кремень В. Г. Ільїн В. В. Філософія : мислителі, ідеї, концепції : [підручник] / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – К. : Книга, 2005. – 528 с.
10. Михальська Н. Фаулз Джон Роберт / Н. Михальська // Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. Т. 2 : [ред. Н. Михальської та Б. Щавурського]. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. – С. 654 – 658.
11. Романюк М. І. Соціально зумовлені інновації в ономастиконі Закарпаття кін. XX – поч. XXI ст. / Романюк М. І. – Ужгород : Гражда, 2007. – 124 с.
12. Рульова Н. Місце прізвищ у лексичному складі мови / Н. Рульова // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства (Збірник

наукових праць). Випуск 8. Збірник пам'яті професора Василя Добоша. – Ужгород, 2005. – С. 266 – 279.
13. Словник античної міфології / [уклад. І. Я. Козовик, О. Д. Пономарев ; вступ. стаття А. О. Білецького ; відп. ред. А. О. Білецький]. – 2-е вид. – К. : Наукова думка, 1989. – 240 с.
14. Ставицька Леся Короткий словник жаргонної лексики української мови : Містить понад 3200 слів і 650 стійких словосполучень / Леся Ставицька. – К. : Критика, 2003. – 336 с.
15. Трійняк І. І. Словник українських імен / І. І. Трійняк. – К. : Довіра, 2005. – 509 с.

The article researches the creating of the proper names of the literary heroes in the novels of Irene Rozdobudjko, it also presents their analysis, expressional possibilities, functions.

Key words: *proper name of the literary hero, globalization, nickname, denotat, appellative.*

В статье исследуются литературно-художественные антропонимы романов И. Роздобудько, представлены их анализ, выразительные возможности и функции.

Ключевые слова: *литературно-художественный антропоним, глобализация, кличка, денотат, апеллятив.*

УДК 811.161.2'371
ББК 81.2 Ук-4

Наталія Карпенко

КОНЦЕПТ-ВЛАСНА НАЗВА *РОКСОЛАНА* У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ П. ЗАГРЕБЕЛЬНОГО

Стаття присвячена аналізу концепту Роксолана, визначеного у межах художнього дискурсу П. Загребельного. Виокремлено та схарактеризовано семантичні компоненти власних назв, що вербалізують відповідний концепт та забезпечують наявність у ньому ціннісної складової. Акцентовано увагу на ролі оніму у смисловій організації дискурсу.

Ключові слова: *концепт, власна назва, дискурс.*

Постановка проблеми. Мовний образ сьогодення окреслюється відповідно до принципів прагмалінгвістики, що активно розвивається як окремий напрямок мовознавства. Мовна система є наскрізно прагматичним явищем. Погляд на мову зумовлений загальною тенденцією лінгвістики до функціонального аспекту мовного вияву, тому мовний знак у контексті актуалізованих нині антропоцентричної та дискурсоцентричної парадигм постає функціональною одиницею комунікативного процесу, що у своїй структурі містить емоційно-оцінний компонент значення, а вживання конкретної мовної форми є ситуативно-обумовленим.

У цій розвідці зосереджено увагу на функціональному аспекті антропоніму *Роксолана*, розглянутого у межах художнього дискурсу П. Загребельного.

Актуальність дослідження вбачаємо у відповідності поставленої проблеми сучасним проблемам лінгвоконцептології, ономасіології та дискурслінгвістики.

Метою розвідки є виявлення смислів концепту-власної назви *Роксолана* на кожному з етапів його формування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Додаткові конотації власних назв, що виникають у певному соціальному контексті, зумивили низку досліджень, присвячених відповідній проблемі. Серед них розвідки таких українських лінгвістів, як Л. Дука [3], В. Ільченко [4], Т. Стасюк, М. Торчинський та ін. Функціюванню онімів у художніх текстах приділяють увагу В. Галич [2], Т. Можарова [15] та ін. Безперечно, цінним для лінгвістики є напрацювання В. Калінкіна [7] та Є. Отіна [17], які зробили значний унесок у розвиток вітчизняної ономастики.

Виклад основного матеріалу. Лінгвоконцепт є категорією, яку найчастіше обирають за об'єкт дослідження у мовознавстві. Традиційно розвідки у сфері лінгвоконцептології здійснюють у двох напрямках — лінгвокогнітивному та лінгвокультурологічному. Дослідження, здійснювані у першому напрямку, не акцентують уваги на ціннісному компоненті змісту концептів, останні ж не зосереджують уваги на їх психологічній природі.

Лінгвокультурологічний підхід до вивчення концепту передбачає наявність у його структурі ціннісного складника, що відображає оцінку явища чи предмета та зреалізовується конотаціями як основним засобом вираження *категорії оцінки* [13]. Окрім ціннісної, характерними ознаками концепту є наявність поняттєвої та образної складників, динамічність, варіативність, тематична закріпленість та дискурсивна зумовленість [9,26]. Вияв цих ознак уможливлений лише "у комунікації (на рівні дискурсивної реалізації), тому вивчення концептів (їх структурно-змістове моделювання, типологізація) має здійснюватися з урахуванням не лише ментально-психічних характеристик, але й їх функційно-комунікативного виміру" [16,69]. Отже, повноцінне дослідження концепту можливе за умови врахування дискурсивної зумовленості засобів його вербалізації.

У розвідці зосереджуємо увагу на вербалізації концепту *Роксолана*, смисли якого виокремлюємо у межах, окреслених художнім дискурсом П. Загребельного. Іменем концепту є власна назва, що у ході колективного та індивідуального досвіду набуває властивості втілювати значний масив культурно значущої

© Наталія Карпенко